

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Szerkezet- és koncepcióváltás: a globálisan versenyképes tudáson és kutatáson alapuló európai ipari elgondolás előfeltétele (Európa: felzárkózás vagy élre törés?)

(2009/C 100/11)

2008. január 17-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményét dolgoz ki a következő tárgyban:

Szerkezet- és koncepcióváltás: a globálisan versenyképes tudáson és kutatáson alapuló európai ipari elgondolás előfeltétele (Európa: felzárkózás vagy élre törés?)

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága” 2008. szeptember 10-én elfogadta véleményét. (Előadó: TÓTH János, társelőadó: Hannes LEO.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. október 22.–23-án tartott 448. plenáris ülésén (az október 22-i ülésnapon) 98 szavazattal, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az éghajlatváltozás, a demográfiai változások, a globalizáció, valamint a nyersanyag- és energiakészletek szűkössége komoly gazdasági és társadalmi átalakulásokat eredményez majd Európában. Az, hogy ezek milyen hatással lesznek az életszínvonalra és Európa versenyképességére, nagymértékben attól függ, hogy sikerül-e időben meghozni a helyes intézkedéseket. Az új kihívásokra innovatív válaszokkal kell szolgálni, miután számos területen sikeresen lezárult egy európai felzárkózási folyamat. A technológiai határ elérésével az önálló innovációk a fejlődés jelentős tényezőjévé válnak, ugyanakkor változásokra is szükség van azokon a területeken, amelyek hosszú ideig sikertényezőként szolgáltak (pl. szak- és továbbképzés). A Közösségen belüli kohézió ösztönzése ehhez egyen jogú cél. Az adott alkalmazkodási igény próbára teszi majd az európai szociális modellt. Ennek kimenetelétől függ a jelenlegi és a jövő generációk életminősége. A fenti kihívások legyőzése során lényeges, irányító szerephez jut majd a szociális párbeszéd és a valamennyi fontos érintettel folytatott civil társadalmi párbeszéd.

1.2 Mindenesetre fokozott alkalmazkodási képességre és gyorsabb alkalmazkodásra van szükség ahhoz, hogy megbirkózzunk az előttünk álló kihívásokkal, és hogy további fejlődési potenciálhoz juttassuk Európát. A lisszaboni stratégia⁽¹⁾ olyan célokat tűzött ki, amelyek messzemenően egybevágóak ezzel a nézőponttal, és fontosak Európa számára. Ugyanakkor gyakran nem volt világos, hogy milyen mértékű változtatásokra van szükség, illetve gyakran nehézkes volt a célkitűzések gazdaságpolitikai stratégiákba való átültetése. Láttuk, hová vezet ez az eljárás mód, és most ismét erőfeszítésekre van szükség, hogy megvalósítsuk ezeket a célokat. Ezért a lisszaboni stratégia végrehajtásához szükséges eszközök tartós kibővítését javasoljuk.

1.3 Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy nem létezhet univerzális stratégia, és a hatékony politika garantálásához néhány politikaterületen a tagállamoknak a nemzeti adottságokhoz

igazodó intézkedéscsomaggal kell végrehajtaniuk az európai célkitűzéseket. Ennek során azonban ügyelni kell arra, hogy az európai és a tagállami intézkedések kölcsönösen kiegészítsék egymást. Természetesen ugyanez vonatkozik az európai szinten meghozott intézkedésekre is. A horizontális politikaterületeken – tehát azoknál a témáknál, amelyek több különböző főgazgatóság hatáskörébe tartoznak – egyeztetett módon kell végrehajtani a stratégiát. Ez az egymást kiegészítő jelleg mindkét esetben a közösen kidolgozott és végrehajtott politikai stratégiák és intézkedések világos együttműködéséből és összehangolásából adódik.

1.4 Manapság gyakran hallunk együttműködésről és összehangolásról szóló ígéretek, ezek gyakorlati megvalósítása azonban félgözzel történik. Az összehangolt végrehajtásból eredő pozitív hatások maximálása érdekében változásokra van szükség ezen a területen⁽²⁾. A szorosabbra fűzött együttműködéssel tagállami szinten is növelhető az intézkedések kidolgozásának és végrehajtásának hatékonysága. Ennek a folyamatnak a támogatásához a kiegészítő eszközök egy részét kimondottan az európai és a tagállami szint közötti együttműködési programok kifejlesztésére kellene elkülöníteni. Csak akkor lenne szabad hozzáférést biztosítani ezekhez a forrásokhoz, amennyiben olyan intézkedéseket hoznak, melyek egyértelműen összhangban állnak egymással, és a közös célok elérését szolgálják.

1.5 Európát elsősorban az állítja kihívás elé, hogy csak néhány országban sikerült megteremteni annak előfeltételeit, hogy a munkát a legmagasabb szinten lehessen végezni. Számos tagállamnak még nem sikerült megvalósítania a felzárkózástól a legmodernebb módon történő termeléshez vezető átmenetet. A tudásalapú gazdaságra való áttérés során megnő a magasabbban képzett munkaerő iránti kereslet. Az így kialakuló helyzet kezeléséhez közép- és hosszú távú előrejelzésekre van szükség a munkaerő szükséges képzettségi szintjéről. Ezek az

⁽¹⁾ Természetesen a lisszaboni stratégia sokkal átfogóbb, mint az itt felvetett kérdések. További részletekért lásd a következő weblapot: http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm

⁽²⁾ A politikai koordináció serkenti a közjavak (pl. információ és tudás, környezet- és éghajlatvédelem) létrehozását és a kedvező külső hatások megteremtését. Az egyre gyakoribbá váló európai gazdasági összefonódások külső hatásokat eredményeznek, és csak politikai koordinációval lehet növelni a kedvező külső hatásokat, illetve csökkenteni a kedvezőtleneket.

előrejelzések jelentik ugyanis a szak- és továbbképzés területén végrehajtandó szerkezeti átalakítások alapját.

1.6 Az előttünk álló problémák megoldásához és a gazdasági teljesítőképesség javításához olyan struktúrák kellenek a tudomány és a kutatás területén, amelyek csúcsteljesítményt eredményeznek. E téren is hosszú távú erőfeszítésekre van szükség a kutatás és az oktatás továbbfejlesztéséhez és ahhoz, hogy ezeket széles körben a nemzetközi élvonalhoz közelítsük. A liszaboni stratégia megújítása után európai szinten sikerült néhány előkészületet tenni a fenti út megtételéhez. Az Európai Kutatási Tanács és az Európai Technológiai Intézet felgyorsítja majd ezt az átalakulási folyamatot. A jövőben ki kell majd bővíteni az ilyen struktúrákba történő befektetéseket, hogy a tagállamokat ezzel is motiváljuk kiegészítő stratégiák kidolgozására. A vállalatok, illetve az akadémiai, egyetemi és kutatóközösségek közötti szoros együttműködés további bátorítására, valamint az olyan támogató-szolgáltató infrastruktúrák támogatására is szükség van, mint a tudományos, innovációs, technológiai és ipari parkok.

1.7 A tagállami kutatásösztönzés területén a munkaerőbe és a tudományos rendszerekbe történő befektetések mellett az alábbiakra van szükség: a kockázatos innovációs projektek fokozott támogatása, a tulajdonjog védelmének javítása (európai szabadalom és intézkedések a termékalkotás ellen), innovációbarát szabályozások a termék- és munkaerőpiacokon, a kockázatoknak megfelelő finanszírozási lehetőségek, az innováció iránti keresletet fokozó intézkedések (pl. belső piac, közbeszerzés, vezető piacok), nagyobb mobilitás minden szinten, illetve megfelelő verseny- és makropolitika. A fenti politikák sikeres végrehajtásának nyomán jelentősen kibővülnek az innovációs törekvések, és megnőnek a K+F-kiadások.

1.8 Végül soron olyan rendszer megteremtéséről van szó, amely rugalmasan és gyorsan képes reagálni az előttünk álló kihívásokra. Ez a megközelítés abból a meggyőződésből indul ki, mely szerint az, ha most nem lépünk, a jövőben nagyobb költségekkel jár majd, mint amennyibe a jelenleg meghozandó intézkedések kerülnek. Ez nagymértékben igaz – de nem kizárólag – a környezetvédelmi intézkedésekre. Európa éppen ezen a téren játszott vezető szerepet a múltban, és ezt az idevonatkozó stratégia konzekvens továbbvitelével kell erősíteni. Ez biztosítja azt az iparpolitikai (First-Mover-Advantage), társadalmi és ökológiai hozadékot, amely a környezetvédelmi intézkedésekből, a harmonizált környezetszabályozás, egységesítés, a környezetvédelmi technológiákat érintő és a szociális innováció támogatása révén nyerhető.

1.9 A sikeres végrehajtás érdekében az ilyen előremutató stratégia megvalósításában azonban a társadalomnak is részt kell vennie. Amennyiben nem egyértelmű, hogy min kell változtatni, illetve nem láthatóak az eredmények, vagy ezek nem egyenlően kerülnek szélesítésre, akkor csökken a társadalmi és egyéni alkalmazkodásra való hajlam is. Az intézkedések kialakításához és a kommunikációhoz nélkülözhetetlenek a civil szervezetek. Ahhoz, hogy az intézkedéseket és a stratégiát el lehessen fogadtatni, természetesen szükség van arra, hogy az érintettek is részt vegyenek azok kialakításában. Amennyiben már az előkészítés során széles körű a részvétel, és vitákat is tartanak, nagyobb a

valószínűsége, hogy közös projekt jön létre. Igaz, hogy már szinte késő a liszaboni stratégia folytatásáról szóló vitákba kezdeni, mégis kísérletet kell tenni az érdekelt közvélemény széles rétegeinek bevonására.

2. Kiindulási helyzet

2.1 Európa gazdasági teljesítménye az elmúlt 50 évben folyamatosan javult, és így csökkent a 19. századból és a 20. század első feléből származó lemaradása⁽¹⁾. Az óránkénti termelékenységet tekintve Európa eközben majdnem felzárkózott az USA-hoz, bár az egy főre jutó termelés az egyesült államokbeli érték alig 70 %-ánál stagnál (lásd Gordon, 2007.). A felzárkózási folyamat azonban 1995-ben váratlanul megtorpant, majd egy olyan időszak következett, amelyben az USA nagyobb mértékű növekedést mutatott fel, mint Európa. Az amerikai gazdasági teljesítmény növekedésének fontos okának az új technológiák – ebben az esetben az információs és kommunikációs technológiák – gyorsabb integrálása tekinthető. Az USA mind az ilyen technológiák fejlesztését, mind pedig terjesztését tekintve gyorsabban reagált, mint az európai államok többsége.

2.2 Az új technológiák fejlődésének és integrációjának eltérő sebessége azonban nem az információs és kommunikációs technológiák sajátossága, hanem a kialakult gazdaságpolitikai rendszer következménye. Számos új technológia élvonalasaként az USA egy erősen piacorientált rendszerre támaszkodik, amelyet világszerte vezető egyetemek és kutatóintézmények, a világ minden részéből származó, magasan képzett munkaerő, magas kockázattűrő képesség, az újonnan alapított vállalkozások gyors növekedése és homogén belső piac jellemez.

2.3 Ezzel szemben az európai államok olyan struktúrákat alakítottak ki és olyan gazdaságpolitikai intézkedéseket hoztak, amelyek a felzárkózási folyamatban segítenek, és lehetővé teszik a technológiák gyors átvételét. Ennek jól látható jeleit képezték és képezik a magas beruházási ráták, a nagyobb mértékben szakmai irányultságú képzési rendszerek, a – tendenciájukat tekintve – kockázattűrő innovációfinanszírozási struktúrák, a csekélyebb beruházások a felsőoktatásba, valamint a termékek és technológiák gyakran nem elég radikális továbbfejlesztése.

2.4 Az elmúlt évek gyenge európai növekedése alapján (lásd például Breuss, 2008.) nyilvánvaló, hogy számos területen teljességgel kimerült a felzárkózási stratégiában rejlő növekedési potenciál. A felzárkózási stratégiától a vezető szerep eléréséig tartó átmenethez viszont mélyreható változásokra van szükség, amelyek Európában még a kezdeti szakaszban vannak, és megvalósításuk sokszor csupán félgözzel történik. A technológiai határhoz egyre közeledve a (piaci újdonságok értelmében vett) önálló és radikális innovációk válnak a növekedés legfontosabb forrásává. Ennek a módszernek a támogatásához át kell

⁽¹⁾ Az EU összességében sikeresen megtartotta vezető szerepét a világ-kereskedelemben, mind az áruk, mind a szolgáltatások kereskedelmének ágazatában. Az európai gazdaság piacvezető a közepes szintű technológia által jellemzett széles ipari területen, valamint a tőkeigényes termékek esetében. Aggodalomra ad okot azonban az Ázsiával való kereskedelem mérlegének növekvő hiánya és – az Egyesült Államokéval összehasonlítva – az EU viszonylag gyenge teljesítménye az IKT terén (lásd CCMI/043).

alakítani azokat a területeket (pl. szak- és továbbképzés, termék- és munkaerő-piaci szabályozás, makroökonómiai irányítás), amelyeket a múltban a felzárkózási folyamat sikertényezőiként könyveltek el. Az európai változtatási igény viszont az éghajlat-változástól, a globalizációtól, a demográfiai változásoktól, illetve a nyersanyag- és energiahányból adódó kihívásokból adódik. Olyan struktúrákat kell létrehozni, amelyek gyorsan képesek reagálni az új kihívásokra, és szociális szempontból elfogadható, környezetbarát és versenyképes megoldásokat kínálnak.

2.5 Végső soron olyan rendszer megteremtéséről van szó, amely rugalmasan és gyorsan képes reagálni az előttünk álló kihívásokra. Ez a megközelítés abból a meggyőződésből indul ki, mely szerint az, ha most nem lépünk, a jövőben nagyobb költségekkel jár majd, mint amennyibe a jelenleg meghozandó intézkedések kerülnek. Ez nagymértékben igaz – de nem kizárólag – a környezetvédelmi intézkedésekre. Európa éppen ezen a téren játszott vezető szerepet a múltban, és ezt az idevonatkozó stratégia konzekvens továbbvitelével kell erősíteni. Ez biztosítja azt az iparpolitikai (First-Mover-Advantage), társadalmi és ökológiai hozadékot, amely a környezetvédelmi intézkedésekből, a harmonizált környezetszabályozás, egységesítés, a környezetvédelmi technológiákat érintő és a szociális innováció támogatása révén nyerhető.

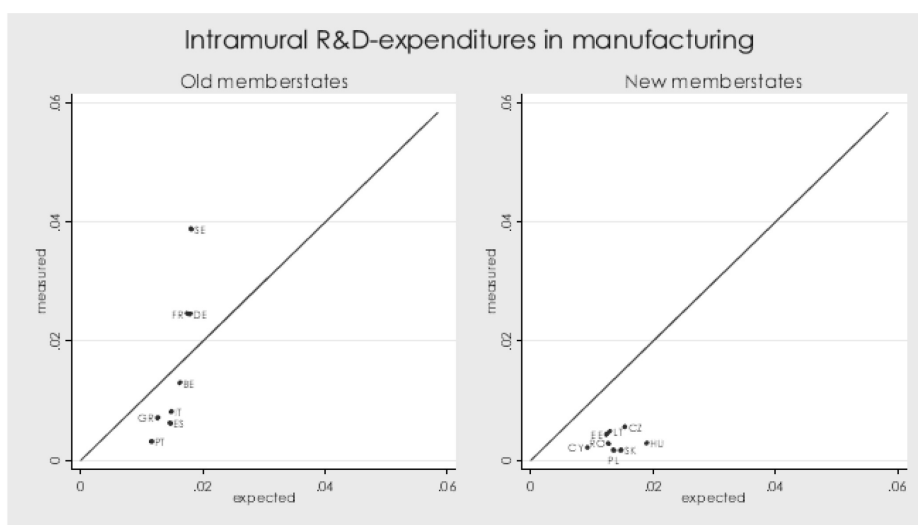
2.6 A következő gondolatok a lisszaboni stratégia innovációval foglalkozó részeire összpontosítanak. Ennek során a heterogén európai környezetben hatékonyan megvalósítható politikaformálás lehetőségeit fejtjük ki.

3. Európa válasza a 90-es évek gyenge növekedésére: a lisszaboni stratégia

3.1 A termelékenységi és a gazdasági növekedés szempontjából az Egyesült Államokkal szembeni növekvő lemaradásra adott európai válasz a lisszaboni stratégia volt, melynek a 2005-ös megújítás után többek között az a célja, hogy a K+F-re fordított kiadásokat a GDP 3 %-ára emelje, és hogy elérje az aktív népesség 70 %-os foglalkoztatottságát.

3.2 A K+F-kiadások tervbe vett megemlése számos gazdasági tanulmányra épül, melyek egyértelmű kedvező összefüggést mutatnak a gazdasági fejlődés és a K+F-kiadások között. A célkitűzések megfogalmazásakor nem vették kellően figyelembe azt a körülményt, hogy a K+F-re fordított kiadások mértéke nagyban függ az ágazati struktúráról, és csak az ágazatok összetételének tükrében értékelhető. Újabb kutatások (Leo – Reinstaller – Unterlass, 2007., Pottelsberghe, 2008.) kimutatták, hogy a K+F-kiadások szintje a legtöbb „rég” tagállamban az ágazati struktúra alapján elvárható szint közelében van, a legtöbb „új” tagállamban viszont annál alacsonyabb (azaz a 45 fokos egyenes alatt – lásd az 1. ábrát). Svédország, Finnország (és az Egyesült Államok) egyértelműen többet költ a K+F-re, mint amennyi ágazati struktúrája alapján elvárható lenne. Mindez részben abból adódik, hogy ezek az országok néhány ágazatban a technológiai határon tevékenykednek, és versenytársaiknál nagyobb hangsúlyt fektetnek az innovációs tevékenységekre, az Egyesült Államok pedig nagyobb belső piacra termel. Másrészt a kutatás területén tevékenyebb felsőoktatás is nagyobb K+F-kiadásokat eredményezhet (lásd Pottelsberghe, 2008.).

1. ábra: a szerkezetátalakításokhoz kapcsolódó K+F-kiadások

Source: New-Cronos; Fourth Community Innovation Survey (CIS-4); Countries included: Belgium (BE), Bulgaria (BG), Cyprus (CY), Czech Republic (CZ), Estonia (EE), Finland (FI), France (FR), Germany (DE), Greece (GR), Hungary (HU), Iceland (IC), Italy (IT), Latvia (LV), Lithuania (LT), Norway (NO), Poland (PL), Portugal (PT), Romania (RO), Slovakia (SK), Slovenia (SL), Spain (ES), Sweden (SE). Where available we have included the data for Iceland and Norway. New member states are the countries that have joined the EU since 2004; old memberstates are the countries that were members of the EU prior to 2004.

3.3 Amennyiben tehát Európában (legalábbis a régi tagállamokban) a vállalati szektorban a K+F-kiadások nagymértékben összhangban vannak az ágazati struktúrával, nincs nyomós oka a K+F-kiadások jelentős megváltoztatásának, hiszen ezeket költségtenyezőként is fel kell fogni, és csökkenő határhozámuk van. Akkor van értelme a K+F-kiadásokba való nagyobb befektetéseknek, amikor előretörés tapasztalható a technológiai határ felé, vagy amikor a fokozott kutatással járó ágazatok irányába mutató szerkezetváltás⁽¹⁾ zajlik⁽²⁾. Mindkét változás nélkülözhetetlen ahhoz, hogy fenntartsuk Európa versenyképességét, és biztosítsuk az „európai modellt”.

3.4 Ez a folyamat azonban nem indul be pusztán a K+F-re szánt összegek egyoldalú megemelésével: ehhez a kockázatos innovációs stratégiák fokozott támogatására, a kutatási infrastruktúrába történő befektetésekre, illetve az oktatási és szakképzési rendszer javítására is szükség van. Az innovációbarát piaci környezet megteremtése és a nagyobb mobilitás minden szinten történő elérése is szükséges változtatás (lásd Aho et al., 2006.). Szükség van egymást kiegészítő intézkedésekre is a munkaerő-piaci szabályozás, a finanszírozási rendszer szabályozása, illetve a verseny- és makropolitika terén. A fenti politikák sikeres végrehajtásának eredménye, hogy jelentősen kibővülnek az innovációs törekvések, és hogy ennek révén megnőnek a K+F-kiadások.

3.5 A K+F-ről az innováció irányába mutató gazdaságpolitikai hangsúlyeltolódással csökken a high-tech-iparágak burkolt előnyben részesítése, amely egyébként a K+F-kiadások növelésére irányuló kísérlet eredménye. Így felértékelődnek azok az ágazatok, amelyek az alkalmazott technológia szempontjából ugyan high-technek számítanak, de nem fektetnek be sokat a K+F-be, mivel innovációs törekvéseik az intelligens technológiák alkalmazására és az emberi kreativitásra épülnek. A kreatív iparágak, az acélipar vagy a textil- és ruhaipar területén például számos technológiai szempontból igényes innováció kevés saját K+F-kiadással vagy teljesen önálló K+F-kiadás nélkül születik meg. Az is kiderült, hogy gyakorlatilag minden iparágban van potenciál a gyorsan növekvő kis- és közepes üzemek (úgynevezett *gazella vállalkozások*) számára (lásd Hölzl – Friesenbichler, 2008), ami szintén az innovációk széles körű támogatását sejteti. A csúcstechnológiai ágazatokra történő összpontosítás – amely a jövőben is biztosítja majd kiemelt fontosságukat – abból adódik, hogy ezen ágazatok iránt erőteljesen nő a kereslet. Amennyiben a K+F-törekvések révén sikeres innovációkat sikerül létrehozni, akkor – a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás növekedése szempontjából – a nagy keresletnövekedés miatt aránytalanul nagy lehet a nyereség (Falk – Unterlass, 2006).

⁽¹⁾ Szerkezetváltás olyankor alakul ki, amikor új vállalatokat alapítanak, a meglévők működési körét kiterjesztik (diverzifikáció), vagy egy adott helyre új vállalatok települnek.

⁽²⁾ Szándékosan használjuk a „fokozott kutatással járó” ágazatok megnevezést, mert a K+F-kiadások alapján történő high-, medium- és low-tech-szektor besorolás számos gazdasági ágazatban alábecsüli a technológia használatát. Ha hozzávesszük a máshol kifejlesztett technológiák termékekre és gyártási folyamatokba való integrálását is, akkor a hagyományosan low-tech-ágazatnak tekintett ágazatok gyakran inkább a medium- vagy a high-tech-területhez sorolhatók (lásd Peneder, 2007).

3.6 Az új és a régi kihívások csúcsteljesítményeket tesznek szükségessé mind a kutatásban, mind annak alkalmazásában. Csak az alap- és az alkalmazott kutatás csúcsteljesítménye révén tud Európa versenyképes maradni a globális kihívások fényében. A szóban forgó stratégia követésének jelentős korlátai már most is – és a jövőben még inkább – a humántőke területén jelentkeznek. Több jobb szakképzettséggel, közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkező munkaerőre van szükség a szerkezetváltáshoz és a technológiai határhoz való felzárkózáshoz. Az eddigi mulasztások jóvátételéhez sok időre van szükség, és gyakran még mindig hiányzik a szükséges eltolódás. A képzési struktúrák terén egyszersmind arra is ügyelni kell, hogy a szakképzési kínálat a kereslethez igazodjék⁽³⁾, és hogy a folyamatos továbbképzésnek is ugyanennyi figyelmet szenteljenek (az egész életen át tartó tanulás szellemében) annak érdekében, hogy a munkaerő a munkafolyamat valamennyi szakaszában termelékeny és foglalkoztatható maradjon.

3.7 A megújított lisszaboni stratégia olyan irányadó változásokat hozott európai szinten, amelyek alkalmasak arra, hogy felgyorsítsák a fokozott kutatással járó gazdasági struktúrák és csúcsteljesítmények irányába mutató szerkezetváltást. A kockázati tőke nagyobb mértékű rendelkezésre állására, a kutatók mobilitásának növelésére hozott intézkedések mellett például az Európai Technológiai Intézet (ETI), az Európai Kutatási Tanács és a „vezető piac” kezdeményezés említendő itt meg. Ez kiegészül még a keretprogramokra szánt összegek megemelésével és a vezető projektek európai szintű kiszélesítésével.

4. Európa: hatékony politika a sokféleség ellenére is?

4.1 Még ha az európai célkitűzések teljesen világosak és mindenki által elfogadottak is, felvetődik a kérdés, hogy sokféleségből kiindulva Európa politikailag egyáltalán működőképes-e. Az európai sokféleség a tagállamok eltérő teljesítőképességében, a vegyes eredményekben és a technológiai fronton is megmutatkozik (pl. a GSM-szabvány vs. IKT-használat), illetve az ágazati szinten tapasztalható nagy különbségekben – mind az ágazatok között, mind az egyes ágazatokon belül (lásd Falk, 2007., Leo-Reinstaller–Unterlass, 2007. – III. melléklet).

4.2 Ez a sokféleség komoly kihívás elé állítja a gazdaságpolitikát, hiszen a gazdaságpolitikai intézkedéseknek – a gazdasági fejlettségi szint függvényében – eltérő hozadéka van. A sikeres országok kimondva vagy kimondatlanul a gazdasági fejlettségi szinthez igazítják gazdaságpolitikai stratégiájukat, és ezért vagy

⁽³⁾ A Cedefop becslése szerint a teljes foglalkoztatás Európában várhatóan több mint 13 millió munkahellyel nő 2006 és 2015 között. Ez mintegy 12,5 milliós munkahely-növekedést jelent a legfelső szakképzettségi szinten (hozzávetőlegesen az 5-ös és 6-os ISCED-szint) és kb. 9,5 milliót a középső szinten (3-as és 4-es ISCED-szint). Másrészt viszont ez több mint 8,5 millió munkahely megszűnését jelenti az alacsony képesítések vagy képesítés nélküliek körében (0–2-es ISCED-szint). Forrás: Cedefop, Future skill needs in Europe-Medium-term forecast, 2008.

egy felzárkózási folyamatot próbálnak támogatni, vagy a termelést a technológiai határhoz közelíteni. Számos tudományos munka bizonyította, hogy ésszerű a gazdaságpolitikát a fejlettségi szinthez igazítani. Ennek kapcsán látható, hogy ugyanazok a politikai intézkedések az egyes országok fejlettségi szintjétől függően különböző eredményeket hoznak. Egy olyan intézkedés tehát, amely a technológiai határt elérő országokban nagy hasznot eredményez, egy felzárkózó országban kisebb vagy akár kedvezőtlen hatással is járhat a gazdaság fejlődésére nézve.

4.3 Ezt a kijelentést jól szemlélteti az oktatási rendszer példája ⁽¹⁾. Ha maximális eredményt szeretnénk elérni az oktatási rendszerbe való beruházások révén, akkor figyelembe kell venni a fejlettségi szint szerint különböző hatásokat is: a felsőoktatás annál fontosabbá válik, minél közelebb van az ország a technológiai határhoz. A szakmákra összpontosító oktatási rendszerek viszont inkább a felzárkózási folyamatnak kedveznek. Aghion et al. (2005) becslése szerint a technológiai határt elérő országok esetében a felsőoktatásra fordított kiadások fejenként 1 000 dollárral történő növelése kb. 0,27 százalékkal növeli az éves növekedési rátát, míg a technológiai határt el nem érő országok esetében ugyanekkora beruházás a gazdasági növekedés mindössze kb. 0,10 százalékos emelkedéséhez vezet. A felsőfokú képzettséggel rendelkező személyek a technológiai határhoz közeli országokban nagyobb haszonnal alkalmazhatók, mivel az ilyen országok radikális innovációkra is törekednek, amelyek csupán tudományos kutatás segítségével valósíthatók meg.

4.4 A magasabb végzettség nagyobb rugalmasságot eredményez a technológiák megválasztása során. Az európai országok és az USA növekedésének különbségei mintegy 60 %-ban arra vezethetők vissza, hogy az európai oktatási rendszerek túlságosan a szakmai oktatásra, illetve a középfokú oktatásra összpontosítanak (Krueger–Kumar 2004). A tudáslapú társadalmakban olyan általános kulcsképesítésekre és magasabb fokú képzésre van szükség, amely elősegíti az új technológiák alkalmazását és az új vállalatokat átfogó, új ágazatok létrehozását. A középfokú oktatásra történő hagyományos európai összpontosítás, amely a felzárkóztatási folyamat szempontjából ugyan helyes, a technológiai határ elérése után tehát növekedési akadállyá válik.

4.5 A gazdaságpolitika kidolgozása és megvalósítása során az Európai Unió természetesen az államok heterogén szövetségével szembesül. Nagy heterogenitás esetén általában tagállami szintre delegálják a végrehajtási jogkört, hogy a tagállamok a helyi adottságokhoz igazodó megoldásokat találjanak ⁽²⁾. Fontos viszont, hogy egyeztessék a közös politikai irányvonalakat a különböző szintek között, és összehangoltan kerüljön sor azok végrehajtására annak érdekében, hogy a kiválasztott stratégia teljes mértékben kifejthesse hatását. Ezt támasztják alá az

Európai Unió belüli kölcsönös függőségi viszonyok is. Az egyes tagállamok sikereiből a többiek is profitálnak, a potyautas-stratégia követése azonban nem lehet elfogadott viselkedés.

4.6 Egyértelmű, hogy nem létezhet univerzális stratégia, hanem csak az egyes országok helyzetéhez igazított intézkedéscsomag lehet sikeres. Fontos azonban annak felismerése is, hogy a technológiai határ elérésével meg kell változtatni a gazdaságpolitikai struktúrákat és stratégiákat, mivel a meglévő – gyakran hosszú évtizedek során kialakult – eszköztár már semmilyen vagy inkább csak csekély növekedésfokozó hatással jár, és ezáltal – legalábbis részben – elvesztette hatékonyságát. Ugyanez érvényes – bár ellenkező előjellel – a felzárkózó országokra. Ha az ilyen országokban ugyanolyan stratégiákat alkalmaznak, mint a technológiai határt elérő országokban, az szintén nem hatékony megoldás. Minden európai stratégiának választ kell tehát adnia az alábbi kérdésekre:

- Hogyan lehet a kohéziót és a csúcsteljesítményeket is fokozni úgy, hogy közben tekintettel vagyunk a gazdasági fejlettségi szintre is?
- Hogyan kell megfogalmazni azokat a célokat, illetve kialakítani azokat az intézkedéseket, amelyek megfelelnek számos politikaterület (pl. környezetvédelem, innováció) horizontális jellegének, és az ilyen politikaterületeket érintő koordinációs igény ellenére hatékonyan alkalmazhatók?
- Hogyan kell a szakmai ésszerűség szempontjait figyelembe véve felosztani a munkát az európai és a tagállami szint között?
- Hogyan nyerhetnek kötelező érvényt a már meghozott intézkedések, és hogyan szankcionálandó be nem tartásuk?

4.7 Az ilyen jellegű politikához szükséges struktúrák és mechanizmusok teljes mértékben fellelhetők Európában; „csak” megfelelő formában és megfelelő tartalommal feltöltve alkalmazni kell őket. Az utóbbiak esetében is ismertek a fontosabb irányértékek, melyek régóta viták tárgyát képezik. Ami viszont hiányzik, az a politikai tetterő arra, hogy mindez láthatóvá váljon a valódi gazdaságban és az európai társadalmakban.

5. Irodalomjegyzék:

Acemoglu, D. Aghion, P., Zilibotti, F, Appropriate Institutions for Economic Growth, 2006.

Aghion, P., A Primer on Innovation and Growth, Bruegel Policy Brief 02, 2006.

⁽¹⁾ Alapvetően meg kell jegyeznünk, hogy a humántőkébe irányuló beruházások igen nagy hozamot eredményeznek. Ha az iskolába járás átlagos időtartama egy évvel emelkedik, akkor hosszú távon 6 %-kal nő a népgazdaság potenciális teljesítménye (De la Fuente 2003).

⁽²⁾ Bár időközönként újra és újra felül kellene vizsgálni ezt a „hatáskör-megoszlást”, ennek kifejtése túlmutat a vélemény keretein (lásd Falk – Hölzl - Leo, 2007).

- Aghion, P., Bloom, N., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P., Competition and Innovation: An Inverted-U Relationship, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 120, No. 2, pp. 701-728, 2005.
- Aghion, P., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P., Prantl, S., The Effects of Entry on Incumbent Innovation and Productivity, NBER Working Paper 12027, 2006.
- Aghion, P., Boustan, L., Hoxby, C., Vandenbussche, J., Exploiting States' Mistakes to Identify the Causal Impact of Higher Education on Growth, Working Paper, Harvard University, 2005.
- Aghion, P., Fally, T., Scarpetta, S., Credit Constraints as a Barrier to the Entry and Post-Entry Growth of Firms: Lessons from Firm-Level Cross Country Panel Data, 2006.
- Aghion, P., Marinescu, I., Cyclical Budgetary policy and Economic Growth: What Do We Learn from OECD Panel Data? , 2006.
- Aho, E., (Chairman), Cornu, J., Georghiou, L., Subirá, A., Ein innovatives Europa schaffen, Bericht der unabhängigen Sachverständigengruppe für FuE und Innovation, eingesetzt im Anschluss an das Gipfeltreffen in Hampton Court, 2006
- Breuss, F., Die Zukunft Europas, in: BMWA, Das österreichische Außenhandelsleitbild – Globalisierung gestalten – Erfolg durch Offenheit und Innovation, Wien, 2008
- Cedefop, Future skill needs in Europe, Medium-term forecast, 2008.
- De la Fuente, A., Das Humankapital in der Wissensbasierten globalen Wirtschaft, Teil II: Bewertung auf der Länderebene, Abschlussbericht für die EU-Kommission Beschäftigung und Soziales, 2003.
- Falk, M. Sectoral Innovation Performance, Evidenc from CIS 3 micro-aggregated data, Europe Innova, 2007, <http://www.europe-innova.org>
- Falk, M., Unterlass, F., Determinanten des Wirtschaftswachstums im OECD-Raum, Teilstudie 1, WIFO-Weißbuch, 2006.
- Falk, R. Hölzl, W., Leo, H., On the Roles and Rationales of European STI Policies, WIFO Working Paper, 299/2007.
- Falk, R., Leo, H., „What Can Be Achieved By Special R&D Funds When There is No Special Leaning Towards R&D Intensive Industries?“, WIFO Working Papers, 2006, (273).
- Gerschenkron, A., „Economic Backwardness in Historical Perspective“, Harvard University Press, 1962.
- Giddens, A., Liddle, R., Diamond, P. (eds.), Global Europe, Social Europe, Polity Press, Cambridge, United Kingdom, 2006.
- Gordon, R. J., Issues in the Comparison of Welfare Between Europe and the United States, Paper presented to Bureau of European Policy Advisers, „Change, Innovation and Distribution“ Brussels, 04 December 2007.
- Griffith, R., Redding, S., Van Reenen, J., Mapping the Two Faces of R&D: Productivity Growth in a Panel of OECD Industries, *The Review of Economics and Statistics*, 86 (4): 883 – 895, 2004.
- Hollanders, H., Innovation Modes: Evidence at the Sector Level, Europe-Innova, Innovation Watch, 2007, <http://www.europe-innova.org>
- Hölzl, W., Friesenbichler, K. Final Sector Report Gazelles, Sectoral Innovation Watch, Europe Innova, 2008, www.europe-innova.org
- Kommission der Europäischen Gemeinschaften (KEG), Umsetzung des Lissabon-Programms der Gemeinschaft: Ein politischer Rahmen zur Stärkung des Verarbeitenden Gewerbes in der EU – Auf dem Weg zu einem stärker integrierten Konzept für die Industriepolitik, KOM(2005) 474 endgültig, Brüssel, 5.10.2005.
- Krueger, D., Kumar, K., US-Europe Differences in Technology-Driven Growth: Quantifying the Role of Education, *Journal of Monetary Economics*, 2004.
- Leo, H., Reinstaller, A., Unterlass, F., Motivating sectoral analysis of innovation Performance, Europe Innova, 2007, <http://www.europe-innova.org>
- Nicoletti, G., Scarpetta, S., Regulation, Productivity and Growth: OECD Evidence, *Economic Policy*, 18:36 9, 2003.
- OECD, Education at a Glance, OECD, 2006.

Peneder, M., Entrepreneurship and technological innovation, An integrated taxonomy of firms and sectors, Europe Innova, Wifo, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Sapir, A. et al. „An Agenda for a Growing Europe”. Oxford University Press, 2004.

Vandenbussche, J., Aghion, P., Meghir, C., Growth, Distance to Frontier and Composition of Human Capital, Journal of Economic Growth, Vol. 11, No. 2, pp 97-127, 2006.

Kelt Brüsszelben, 2008. október 22-én.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Mario SEPI
